

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки, бізнесу і контролю
Кафедра економічної теорії та фінансово – економічної безпеки

МІКРОЕКОНОМІКА

Методичні вказівки

для проведення практичних занять та самостійної роботи здобувачів
першого рівня вищої освіти

галузі знань: **05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»**
спеціальності: **051 «Економіка»**,
ступінь вищої освіти: **БАКАЛАВР**

Методичні вказівки до для проведення практичних занять та самостійної роботи здобувачів першого рівня вищої освіти на здобуття ступеню вищої освіти «бакалавр» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» денної та заочної форми навчання /Укладачі: Ю.Г. Неустроєв, Т.І. Ткачук, Н.С. Згадова, Ю.А. Работін, Павленко Г.М., - Одеса: ОНТУ, 2022. - 36 с.

Укладачі: Ю.Г. Неустроєв, канд.екон. наук, доцент
Т.І.Ткачук, канд.екон. наук, доцент
Н.С. Згадова, канд.екон. наук, доцент
Ю.А. Работін, канд.екон. наук, доцент
Г.М. Павленко старший викладач

Відповідальна за випуск доцент кафедри ЕТ та ФЕБ
канд.екон. наук, доцент, Н.С. Згадова

Мікроекономіка:

Методичні вказівки до проведення практичних занять та самостійної роботи здобувачів першого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня бакалавр спеціальності **051 «Економіка»**. Одеса: ОНТУ, 2022. 37с.

ЗМІСТ	Стор.
ВСТУП	4
КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	6
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІКРОЕКОНОМІКА”	7
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІКРОЕКОНОМІКА”	10
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	11
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ МІКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ	11
ТЕМА 2. МІКРОЕКОНОМІКА ТА РИНКИ	12
ТЕМА 3. ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	13
ТЕМА 4. ЕЛАСТИЧНІСТЬ ПОПИТУ Й ПРОПОЗИЦІЇ	15
ТЕМА 5. КАРДИНАЛІСТСЬКА ТА ОРДИНАЛІСТСЬКА ТЕОРІЇ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА	18
ТЕМА 6. АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА	19
ТЕМА 7. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА РИНКОВИЙ ПОПИТ	22
ТЕМА 8. ТЕОРІЯ ВИРОБНИЦТВА	23
ТЕМА 9. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА	25
ТЕМА 10. РИНОК ДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	27
ТЕМА 11. МОНОПОЛЬНИЙ РИНОК	28
ТЕМА 12. ОЛІГОПОЛІЯ ТА МОНОПОЛІСТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ	29
ТЕМА 13. РИНКИ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА	31
ТЕМА 14. ЗАГАЛЬНА РИНКОВА РІВНОВАГА ТА ЕКОНОМІКА ДОБРОБУТУ	33
ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З КУРСУ «МІКРОЕКОНОМІКА»	34
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	36

ПЕРЕДМОВА

В умовах загального динамізму соціально-економічних трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні, першочерговою проблемою є формування ринкового способу мислення і дій учасників суспільного виробництва, високого ступеня самостійності у прийнятті ними економічних рішень. В значній мірі вирішення цієї проблеми можливе на засадах опанування знаннями, що дає така фундаментальна складова економічної теорії, як мікроекономіка. Ця дисципліна дає поглиблений аналіз світових споживчих переваг та його особливостей; вивчає економічні передумови формування оптимального вибору виду підприємницької діяльності в умовах обмеженості як виробничих, так і фінансових ресурсів; досліджує сутність попиту та пропозиції, механізму їх взаємодії, формування рівноважної ціни.

Мікроекономіка вивчає окремі ринки та механізм ціноутворення, який впливає на обсяг виробленої продукції, ефективність використання ресурсів та формування доходів підприємств; аналізує сутність витрат виробництва, що дозволяє визначити оптимальну раціональну поведінку товаровиробника, в тому числі, за допомогою графічних побудовань ізокванти і ізокости та дії закону спадної граничної продуктивності.

В мікроекономічній моделі господарства надається детальна характеристика поведінці підприємства як на ринкові продукту в умовах дії різних ринкових структур, так і на ринках факторів виробництва; аналізуються умови загальної рівноваги ринків, державне регулювання зовнішніх ефектів в ринковій економіці.

Мета дисципліни – ознайомлення з основними характеристиками ринкових процесів в економіці, опанування здобувачами базових принципів мікроекономічного аналізу та особливостей побудови мікроекономічних моделей; демонстрація можливостей мікроекономіки як складника фундаментальної економічної науки сприяти ухваленню ефективних господарських рішень; отримання системи знань з теорії поведінки споживача, теорії фірми та ринкових структур, ринку факторів виробництва та ринків споживчих товарів і послуг; засвоєння змісту основних розділів господарювання на мікрорівні, сприяння підготовці кваліфікованих спеціалістів, здатних вміло орієнтуватись в умовах ринкової економіки України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Мікроекономіка» здобувач повинен

Знати:

- основні концепції, закони, теорії та моделі сучасної мікроекономіки;
- основні положення та базовий інструментарій теорії поведінки споживача і теорії виробництва;
- особливості ціноутворення на чисто конкурентних, монопольних, монополістично конкурентних та олігопольних ринках і розуміти підґрунтя наявних відмінностей;
- чинники неспроможності ринкових механізмів та функції держави,

спрямовані на розв'язання спричинених ними проблем;

- новітні ідеї сучасної мікроекономічної науки і основні тенденції її розвитку;

Вміти:

- розв'язувати задачі та аналізувати практичні ситуації на основі засвоєного теоретичного матеріалу;

- використовувати інструментарій попиту і пропозиції для аналізу практичних ринкових ситуацій та наслідків державного втручання у функціонування ринків;

- використовувати інструментарій теорії поведінки споживача для аналізу процесів ухвалення індивідами економічних рішень;

- використовувати інструментарій теорії виробництва для аналізу виробничих рішень фірм;

- аналізувати особливості ціноутворення за різних ринкових структур;

- аналізувати особливості ціноутворення на ринках ресурсів та вплив чинників, які спричиняють невдачі ринку.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

В результаті вивчення дисципліни "Мікроекономіка" у здобувача формуються:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

загальні компетентності:

ЗК3 Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.

ЗК4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК8 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК11 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

фахові компетентності:

СК1 Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК3 Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

СК4 Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

Програмні результати вивчення дисципліни «Мікроекономіка»:

ПРН 3 Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

ПРН 4 Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

ПРН 6 Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

ПРН 7 Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІКРОЕКОНОМІКА”

Змістовий модуль 1. Основи мікро-економічного аналізу

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Предмет мікроекономіки. Зміст, структура, функції мікроекономічної теорії. Методи мікроекономічного аналізу: абстракція та моделювання.

Позитивний та нормативний аналіз явищ економічного характеру.

Обмеженість ресурсів та проблема вибору. Фундаментальні завдання економіки і роль системи цін у їх вирішенні.

Тема 2. Мікроекономіка та ринки.

Мета та функції ринків. Економічні операції та ринки. Ринки та ціни.

Види ринків: конкурентні та неконкурентні ринки. Загальна характеристика моделей ринку: досконалої конкуренції, монополії, монополістичної конкуренції, олігополії.

Реальні та номінальні ціни. Загальний рівень цін. Індекс цін.

Тема 3. Основи аналізу попиту та пропозиції.

Ринковий механізм. Економічна природа попиту та пропозиції.

Функція попиту. Закон попиту. Функція пропозиції. Закон пропозиції.

Взаємодія попиту та пропозиції. Ринкова рівновага. Дефіцит та надлишок.

Порівняльна статика ринку. Динаміка ринку.

Фактори, що визначають попит і пропозицію. Соціальні фактори, які впливають на попит та пропозицію.

Тема 4. Еластичність попиту та пропозиції.

Поняття еластичності. Коефіцієнт еластичності. Цінова еластичність попиту.

Фактори цінової еластичності попиту. Перехресна еластичність попиту. Еластичність попиту за доходом.

Еластичність пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

Короткострокова та тривала пропозиція.

Тема 5. Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача.

Потреби та їх класифікація. Економічні потреби. Їх класифікація за суб'єктами та об'єктами. Економічні блага: матеріальні і нематеріальні.

Категорія корисності, загальна та гранична корисність блага. Теорія граничної корисності. Закон спадної граничної корисності.

Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача.

Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструментарій мікроекономічного аналізу. Карта байдужості.

Тема 6. Аналіз поведінки споживача.

Основи теорії поведінки споживача. Вимоги та умови визначення споживчого вибору.

Споживчі уподобання. Крива байдужості. Карта кривих байдужості. Властивості кривих байдужості.

Гранична норма заміщення. Бюджетне обмеження. Фактори, які впливають на бюджетну лінію.

Рівновага споживача. Споживчий вибір.

Тема 7. Індивідуальний та ринковий попит.

Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів. Побудова кривої “ціна – споживання”. Побудова кривої індивідуального попиту споживача.

Крива попиту. Зміни оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова кривої “доход – споживання”. Замінники та взаємодоповнюючі товари. Криві Енгеля.

Ефект доходу та ефект заміщення. Утворення «надлишку споживача».

Формування ринкового попиту на певний товар.

Змістовий модуль 2. Теорія фірми

Тема 8. Теорія виробництва

Фірма як економічний суб'єкт та її ознаки. Спрощена схема ринково-виробничої системи. Види фірм: фірма з одноосібним власником, партнерство, корпорація. Функції фірм. Мотивація поведінки підприємства.

Фактор часу і періоди функціонування підприємства.

Поняття загального, середнього та граничного доходу.

Тема 9. Витрати виробництва

Технологія виробництва. Виробнича функція. Властивості виробничої функції. Короткостроковий період. Довгостроковий період. Ізокванти.

Закон спадної віддачі. Взаємозаміна виробничих факторів. Гранична норма технологічного заміщення праці капіталом.

Ефект масштабу. Додатний ефект масштабу виробництва. Від'ємний ефект масштабу виробництва.

Мотивація поведінки фірми. Бухгалтерська оцінка діяльності фірми. Економічна оцінка діяльності фірми. Альтернативні витрати. Взаємозв'язок витрат і прибутку.

Витрати виробництва. Постійні витрати. Змінні витрати. Сукупні або загальні витрати. Граничні витрати.

Витрати фірми у короткостроковому періоді. Витрати фірми в довгостроковому періоді.

Тема 10. Ринок досконалої конкуренції.

Конкурентна фірма. Ринкова пропозиція. Рівновага на ринку досконалої конкуренції. Короткострокова рівновага. Максимізація прибутку конкурентною фірмою. Основні підходи до визначення максимізації прибутку.

Довгострокова рівновага. Пропозиція фірми в довгостроковому періоді. Рівновага галузі в довгостроковому періоді. Ринкова пропозиція в довгостроковому періоді.

Тема 11. Монопольний ринок.

Монополія. Монопольна влада. Різновиди монополій. Короткострокова монопольна рівновага. Довгострокова монопольна рівновага. Принципи ціноутворення в умовах монопольної влади.

Монопсонія. Обмеження влади над ринком: антимонопольна політика.

Тема 12. Олігополія та монополістична конкуренція.

Стратегія фірми в умовах монополістичної конкуренції. Характерні риси монополістичної конкуренції. Короткострокова рівновага фірми при монополістичній конкуренції.

Стратегія фірми в умовах олігополії. Характерні ознаки олігополії. Особливості поведінки олігополіста на ринку. Моделі олігополістичного ціноутворення. Картель.

Тема 13. Ринок факторів виробництва.

Попит і пропозиція на фактори виробництва. Мінімізація витрат. Крива попиту фірми на ресурс. Еластичність попиту на фактори виробництва. Пропозиція факторів виробництва. Крива пропозиції в умовах недосконалої конкуренції.

Ринок послуг праці. Пропозиція праці. Ринок капіталів. Інвестування. Ринок землі. Рента.

Тема 14. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.

Аналіз загальної рівноваги. Ефективність обміну. Ефективність розподілу. Справедливість і ефективність. Справедливість та абсолютна конкуренція.

Суспільні блага. Особливості попиту та пропозиції чистих суспільних благ. Різниця між товарами приватного споживання та суспільними товарами. Особливості попиту на суспільне благо.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІКРОЕКОНОМІКА”

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	пз	л	інд	с.р.		л	п		ін	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Основи мікро-економічного аналізу												
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	8	2	2		-	4	9	1	-		-	8
Тема 2. Мікроекономіка та ринки.	8	2	2		-	4	7	1	-		-	6
Тема 3. Основи аналізу попиту та пропозиції.	8	2	2		-	4	7	1	-		-	6
Тема 4. Еластичність попиту та пропозиції.	8	2	2		-	4	9	1	2		-	6
Тема 5. Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача.	8	2	2		-	4	8	-	-		-	8
Тема 6. Аналіз поведінки споживача.	10	2	2		-	6	8	-	-		-	8
Тема 7. Індивідуальний та ринковий попит.	8	2	2		-	4	10	-	-		-	10
Разом за змістовим модулем 1	58	14	14	-	-	30	58	4	2	-	-	52
Змістовний модуль 2. Теорія фірми												
Тема 8. Теорія виробництва	8	2	2		-	4	9	1	-		-	8
Тема 9. Витрати виробництва	8	2	2		-	4	11	1	2		-	8
Тема 10. Ринок досконалої конкуренції.	10	2	2		-	6	6	-	-		-	6
Тема 11. Монопольний ринок.	10	2	2		-	6	7	1	-		-	6
Тема 12. Олігополія та монополістична конкуренція.	12	4	4		-	4	9	1	-		-	8
Тема 13. Ринок факторів виробництва.	8	2	2		-	4	10	-	2		-	8
Тема 14. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.	6	2	-		-	4	10	-	-		-	10
Разом за змістовним модулем 2	62	16	14	-	-	32	62	4	4	-	-	54
Усього годин	120	30	28	-	-	62	120	8	6	-	-	106

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет і метод мікроекономіки.	2	-
2	Мікроекономіка та ринки.	2	-
3	Основи аналізу попиту та пропозиції.	2	-
4	Еластичність попиту та пропозиції.	2	2
5	Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача.	2	-
6	Аналіз поведінки споживача.	2	-
7	Індивідуальний та ринковий попит.	2	-
8	Теорія виробництва.	2	-
9	Витрати виробництва.	2	2
10	Ринок досконалої конкуренції.	2	-
11	Монопольний ринок.	2	-
12	Олігополія та монополістична конкуренція.	4	-
13	Ринок факторів виробництва.	2	2
	Разом	28	6

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет мікроекономічної теорії (2 години).

1. Предмет мікроекономіки.
2. Обмеженість ресурсів та проблема вибору.
3. Методологія мікроекономіки: теорії та моделі.
4. Позитивний і нормативний види аналізу.

Основні терміни і поняття: предмет мікроекономічної теорії, позитивний і нормативний види аналізу, суб'єкти мікроекономіки, методи мікроекономічного аналізу.

Теми рефератів

1. Обмеженість ресурсів та безмежність потреб.
2. Характеристика основних економічних ресурсів України.

Питання для самоперевірки

1. Що вивчає мікроекономіка ?
2. Що таке обмеженість ресурсів і чому вона примушує людину робити вибір ?
3. Дайте характеристику мікроекономічних моделей.
4. Поясніть принцип раціональної поведінки.

ТЕСТИ

1. Повне використання всіх ресурсів показує будь-яка точка, що лежить: – поза кривою виробничих можливостей;

- всередині кривої виробничих можливостей;
- на кривій виробничих можливостей.

2. Основним методом мікроекономічного аналізу є:

- порівняльний аналіз;
- синтез;
- моделювання;
- наукова абстракція.

3. Якщо аналіз спрямований на вироблення рекомендацій, що сприяють досягненню поставленої мети, то це:

- мікроекономічний аналіз;
- макроекономічний аналіз;
- нормативний аналіз;
- позитивний аналіз.

Тема 2. Мікроекономіка та ринки (2 години).

1. Конкурентні та неконкурентні ринки.

2. Чиста конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігополія.

3. Реальні та номінальні ціни.

Основні терміни і поняття: чиста (досконала) конкуренція, монополія, моносонія, білатеральна (двобічна) монополія, обмежена монополія, чиста монополія, олігополія, монополістична конкуренція, реальні та номінальні ціни.

Теми рефератів

1. Ринки та ціни.
2. Види монополій.
3. Монополістичні підприємства України.

Питання для самоперевірки

1. З яких елементів складається ринковий механізм?
2. Визначте основні ознаки ринку досконалої конкуренції.
3. Які характерні ознаки монопольного ринку?
4. У чому полягає сутність моделі монополістичної конкуренції?
5. Назвіть загальні риси олігополістичних ринків.

Задача 1

Використання припущень в економічній теорії:

- а) змінює внутрішню логіку теорії чи моделі;
- б) полегшує вирішення проблеми;
- в) робить модель більш реалістичною;
- г) збільшує кількість питань, що мають бути включені в аналіз.

Задача 2.

Що з переліченого вивчає мікроекономіка?

- а) виробництво у масштабах усієї економіки;
- б) чисельність зайнятих в економіці;
- в) загальний рівень цін;
- г) виробництво цукру й динаміки його ціни.

ТЕСТИ

1. Термін “недосконалий конкурент” у ринковій економіці стосується продавця, який:

- діє поза системою спеціалізації і цін;
- пропонує достатній обсяг товарів, щоб впливати на ціни;
- намагається зруйнувати існуючий стандарт споживчих переваг;
- свідомо чи несвідомо використовує ефективні способи виробництва.

2. Які з особливостей не є характерними для досконалої конкуренції ?

- підприємства галузі випускають однорідні товари;
- на ринку існує велика кількість продавців і покупців;
- бар’єри входу на ринок відсутні;
- кожне підприємство має змогу самостійно впливати на ціну, забезпечуючи собі отримання максимального прибутку.

3. Ринки досконалої та монополістичної конкуренції мають таку спільну рису:

- випускаються диференційовані товари;
- на ринку діє безліч продавців та конкурентів;
- випускаються однорідні товари;
- ринкова поведінка кожного підприємства залежить від реакції його конкурентів.

Тема 3. Основи аналізу попиту та пропозиції (2 години).

1. Ринкові операції: попит та пропозиція.
2. Економічна природа попиту та пропозиції.
3. Функція попиту. Закон попиту.
4. Нецінові фактори попиту.
5. Функція пропозиції. Закон пропозиції.
6. Нецінові фактори пропозиції.
7. Рівновага попиту і пропозиції.

Основні терміни і поняття: попит, пропозиція, крива попиту, шкала попиту, обсяг попиту, ціна попиту, закон попиту, товари субститути, товари комплементи, нецінові фактори попиту, ринковий механізм, дефіцит, надлишок, функція пропозиції, шкала пропозиції, графік пропозиції, обсяг

пропозиції, ціна пропозиції, закон пропозиції, нецінові фактори пропозиції, рівноважна ціна, рівноважний обсяг попиту та пропозиції, ринкова рівновага.

Теми рефератів

1. Загальна характеристика попиту та пропозиції.
2. Теорія ціноутворення Альфреда Маршалла.
3. Механізм утворення ринкової рівноваги.
4. Нецінові фактори, що визначають попит і пропозицію.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття попиту.
2. Що означає функція попиту і як вона зображується графічно ?
3. Які нецінові фактори впливають на попит ?
4. У чому полягає сутність закону попиту ?
5. Дайте визначення поняття пропозиції.
6. Що означає функція пропозиції і як вона зображується графічно?
7. Які нецінові фактори впливають на пропозицію ?
8. У чому полягає сутність закону пропозиції ?
9. За яких умов ринок досягне рівноваги ?
10. Дайте визначення рівноважної ціни.

Задача 1

Побудуйте графік, використовуючи дані таблиці № 1.

Ціна	16	14	12	10	8	6	4	2
Кількість	6	10	16	24	30	40	50	80

Що представляє графік: криву попиту чи криву пропозиції ?

Чому крива опускається вниз ?

Задача 2

Побудуйте графік, використовуючи дані таблиці № 2.

Ціна	16	14	12	10	8	6	4	2
Кількість	48	44	40	36	30	20	0	0

Що уявляє собою графік: криву попиту чи криву пропозиції ?

Чому крива йде вгору ?

Задача 3

Функція попиту на товар задається рівнянням $Q_d = 4750 - 350 P$. Функція пропозиції – $Q_s = 1600 + 100 P$.

Побудуйте графіки попиту та пропозиції, визначте рівноважну ціну та обсяг продажу.

Проаналізуйте, що відбудеться, якщо на даний товар урядом буде встановлена фіксована ціна 9 грн. ?

ТЕСТИ

1. Закон попиту виражає:
  - зворотний зв'язок між ціною та кількістю товару, що продається;
  - прямий зв'язок між ціною та кількістю товару, що продається;
  - прямий зв'язок між попитом та пропозицією.

2. Що з наведеного нижче не призведе до зсуву кривої попиту на товар:
  - зростання ціни на товари-комплементи;
  - зростання ціни на товар-субститут;
  - зниження ціни на товар;
  - зростання доходів споживачів товару.

3. Крива ринкового попиту показує, як буде:
  - підвищуватися споживання товару при зростанні його ціни;
  - знижуватися споживання товару при скороченні доходу покупців;
  - знижуватися споживання товару при зростанні його ціни;
  - підвищуватися споживання товару при скороченні доходу покупців.

4. Зменшення пропозиції товару веде до збільшення:
  - попиту на взаємодоповнюючі товари;
  - загальної виручки продавця;
  - попиту на товари-субститути.

5. Якщо ціна на товар на ринку встановиться нижче рівноважної, то:
  - виникне надлишок товару;
  - виникне дефіцит товару;
  - попит на товар скоротиться;
  - нічого з наведеного вище не відбудеться.

6. Закон пропозиції, якщо ціни ростуть, а інші умови незмінні, проявиться:
  - у рості пропозиції;
  - у зниженні пропозиції;
  - у рості обсягу пропозиції;
  - у падінні обсягу пропозиції.

Тема 4. Еластичність попиту й пропозиції (2 години).

1. Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту.
2. Фактори цінової еластичності попиту.
3. Перехресна еластичність попиту та еластичність попиту за доходом.
4. Еластичність пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

Основні терміни і поняття: еластичність, коефіцієнт еластичності, еластичний попит, нееластичний попит, попит одинично-еластичний,

досконало нееластичний попит, досконало еластичний попит, перехресна еластичність попиту, товари-субститути, товари-комплементи, нормальні товари, нижчі товари, еластичність пропозиції.

Теми рефератів

1. Еластичність попиту за доходом.
2. Види цінової еластичності попиту.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть, що означає цінова еластичність попиту.
2. Які види цінової еластичності попиту Вам відомі?
3. Як визначається перехресна еластичність попиту?
4. Як визначається еластичність попиту за доходом?
5. Які фактори впливають на цінову еластичність попиту?
6. У чому полягає цінова еластичність пропозиції?
7. Які фактори впливають на еластичність пропозиції?

Задача 1

Визначити, чому дорівнює коефіцієнт еластичності, якщо ціна картоплі зросла з 5 грн. за кг до 6 грн., а обсяг попиту скоротився зі 100 кг до 90 кг у рік.

Задача 2

Визначити еластичність попиту на яблука, використовуючи формулу центральної точки, якщо їх ціна знизилася з 8 грн. до 6 грн. за 1 кг, а обсяг продаж зріс з 10 кг до 12 кг щомісяця.

Задача 3

Визначити коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо дохід покупця зріс з 800 грн. до 1000 грн. на місяць, а обсяг попиту на яблука зріс з 10 кг до 15 кг.

Задача 4

Визначити еластичність пропозиції компакт-дисків, якщо при ціні 12 грн. за одиницю пропозиція складала 100 одиниць, а при ціні 10 грн. – 90 одиниць.

Задача 5

Визначити коефіцієнт перехресної еластичності попиту на автомобілі, якщо при зростанні ціни на бензин від 5 грн. до 6 грн. обсяг продаж автомобілів скоротився зі 150 до 120 одиниць.

ТЕСТИ

1. Коефіцієнт цінової еластичності попиту дорівнює:
– зменшенню ціни, поділеному на збільшення обсягу попиту;

- збільшенню загальної виручки ($y\%$), поділеному на збільшення обсягу попиту ($y\%$);
- зміні обсягу попиту ($y\%$), поділеній на зміну ціни ($y\%$).

2. Яке з таких визначень не відноситься до характеристики еластичного попиту на товар:

- коефіцієнт цінової еластичності менше за одиницю;
- загальна виручка продавця скорочується, якщо ціна зростає;
- відносна зміна обсягу попиту більша, ніж відносна зміна цін;
- загальна виручка продавця росте, якщо ціни зменшуються.

3. Перехресна еластичність попиту характеризується реакцією:

- ціни одного товару на зміну ціни іншого товару;
- величини попиту одного товару на зміну ціни іншого товару;
- ціни одного товару на зміну пропозиції іншого товару;
- величини попиту одного товару на зміну попиту на інший товар.

4. Як зміниться сукупний виторг продавця за умови зниження ціни товару, якщо попит на цей товар є нееластичним за ціною:

- зменшиться;
- збільшиться;
- не зміниться;
- зміни виторгу не пов'язані з еластичністю попиту.

5. Як зміниться сукупний виторг продавця за умови зростання ціни товару, якщо попит на цей товар є еластичним за ціною:

- зменшиться;
- не зміниться;
- збільшиться;
- зміни виторгу не пов'язані з еластичністю попиту.

6. Якою є еластичність попиту на товар, якщо ціна відеокaset знизиться, видатки споживачів на них і виторг продавців також знизяться:

- попит є нееластичним;
- попит є еластичним;
- відеокасети є нижчим товаром;
- відеокасети є нормальним товаром.

7. До яких змін призведе зростання цін на міжнародні авіаквитки, якщо цінова еластичність попиту на міжнародні повітряні подорожі дорівнює 3:

- збільшення щорічних видатків на міжнародні подорожі;
- зменшення щорічних видатків на міжнародні подорожі;
- відсутності будь-яких змін у видатках;
- зростання попиту на міжнародні подорожі.

8. Яким є попит на продукти харчування для студента, якщо при зростанні ціни на продукти харчування на 2% він скоротив їх купівлю на 1% :

- нееластичний, а його видатки збільшуються;
- еластичний, а його видатки скорочуються;
- має одиничну еластичність, а його видатки не змінюються;
- нееластичний, а його видатки скорочуються.

Тема 5. Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача (2 години).

1. Потреби, блага та їх класифікація.
2. Корисність. Теорія граничної корисності.
3. Кардиналістська теорія поведінки споживача.
4. Ординалістська теорія поведінки споживача.

Основні терміни та поняття: потреби, економічні потреби, індивідуальні, колективні та суспільні потреби, матеріальні та духовні потреби, першочергові та непершочергові потреби, жорсткі та еластичні потреби, блага, економічні блага, матеріальні та нематеріальні блага, корисність, загальна корисність, гранична корисність, закон зменшеної граничної корисності, кардиналістська теорія поведінки споживача, ординалістська теорія поведінки споживача.

Теми рефератів

1. Теорія корисності.
2. Маржиналізм.
3. Сутність потреб і особливості їх розвитку.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення економічних потреб.
2. Як можна класифікувати потреби за об'єктами та суб'єктами?
3. Визначте сутність економічних благ.
4. Охарактеризуйте матеріальні та нематеріальні блага.
5. Поясніть значення поняття корисності.
6. У чому полягає різниця між загальною і граничною корисністю?
7. Дайте визначення закону зменшеної граничної корисності.
8. Дайте визначення кривої байдужості та карти байдужості.

Задача 1

Студент любить чай з цукром. При цьому він завжди додає на склянку чаю 2 ложечки цукру, при іншому співвідношенні чаю та цукру він взагалі відмовиться від його споживання. Щотижневі видатки студента на чай з цукром становлять 8 грн. Ціна ложки цукру 10 коп., ціна склянки чаю – 30 коп.

Накресліть криві байдужості та бюджетну лінію споживача. Визначте точку рівноваги. Яка кількість цукру та чаю є для студента оптимальною в межах його бюджету ?

Задача 2

Студентка може витратити на покупку фруктів – апельсинів та яблук – 30 грн. на місяць. Визначте множину наборів фруктів, доступних для студентки, якщо в травні ціна апельсинів становила 5 грн. за 1 кг, а яблук – 3 грн. У серпні доход студентки зріс, і тепер вона може витратити на покупку фруктів 60 грн. Яблука подешевшали і коштують 2 грн. за кілограм, а при покупці понад 5 кг апельсинів встановлено знижку, вони продаються за ціною 4 грн. за кілограм. Визначте, які набори фруктів будуть бюджетно доступними для студентки у серпні. Побудуйте відповідні графіки бюджетного обмеження.

ТЕСТИ

1. Закон спадаючої граничної корисності означає, що:

- відношення граничних корисностей до ціни на предмети розкоші менші, ніж на товари першої необхідності;
- корисність споживання кожної наступної одиниці товару знижується в міру зростання кількості придбаних товарів;
- відношення граничних корисностей до цін однакове для всіх товарів;
- корисність придбаних товарів спадає по мірі зростання доходу споживача.

2. Характеристиками економічного блага виступають:

- рідкість;
- цінність;
- здатність задовольняти потреби.

3. Яка з поданих нижче значень граничної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності:

- 200, 150, 100, 50;
- 200, 300, 400, 500;
- 200, 200, 200, 200;
- 200, 250, 270, 280.

Тема 6. Аналіз поведінки споживача (2 години).

1. Основи теорії поведінки споживача.
2. Споживчі уподобання.
3. Крива байдужості (індиферентності). Карта кривих байдужості.
4. Бюджетне обмеження.
5. Рівновага споживача.

Основні терміни і поняття: теорія поведінки споживача, крива байдужості, карта кривих байдужості, гранична норма заміщення, бюджетна лінія, споживчий вибір, функція корисності, спадна гранична корисність, сукупна корисність.

Теми рефератів

1. Теорія поведінки споживача.
2. Ординалістська теорія аналізу корисності і попиту.
3. Вибір в умовах обмеженості ресурсів.
4. Моделювання поведінки споживача в умовах обмеженості ресурсів.

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає суть теорії споживача ?
2. Що визначає крива байдужості ?
3. Охарактеризуйте карту кривих байдужості.
4. Які властивості кривої байдужості Вам відомі ?
5. Що показує гранична норма заміщення ?
6. Які фактори впливають на бюджетну лінію ?
7. Що лежить в основі визначення рівноваги споживача ?
8. Як визначити рівновагу споживача графічно ?
9. Як формується концепція рівноваги споживача в термінах граничної корисності ?

Задача 1

Дайте визначення основним категоріям і поняттям

№п/п	Базовий термін	Літера	Визначення
1	2	3	4
1	Мікроекономічні методи	А	Сукупність способів, прийомів і принципів пізнання суті економічних процесів на рівні окремих суб'єктів господарювання
2	Корисність	Б	Така комбінація придбаних товарів, яка максимізує корисність за певного бюджетного обмеження
3	Предмет мікроекономіки	В	Весь набір благ, який купує споживач
4	Економічна модель	Г	Процеси економічного вибору, що здійснюють суб'єкти господарювання для досягнення своїх цілей в умовах обмежень, які накладаються на їхні можливості
5	Ринковий споживчий кошик	Д	Здатність блага задовольняти потреби споживача
6	Нефункціональний попит	Е	Спрощене уявлення про економічну дійсність, яке відволікається від несуттєвих для її розуміння властивостей і взаємозв'язків, деталей та подробиць
7	Гранична корисність	Є	Попит на товар, зумовлений споживчими властивостями цього товару
8	Функціональний попит	Ж	Додаткова корисність, отримана від споживання додаткової одиниці блага або приріст сукупної корисності під час зростання споживаної кількості блага на одиницю

9	Бюджет споживача	З	Попит на товар, зумовлений факторами, не пов'язаними з самим товаром
10	Бюджетна лінія	И	Кількість грошей, яку має споживач для витрат у певний період часу
11	Рівновага споживача	I	Лінія рівних видатків. Вона зображує всі на-бори благ X та Y, які споживач може придбати за свій бюджет

Задача 1

Визначити всі можливі комбінації товарів, які знаходяться на бюджетній лінії, якщо споживач має середньодобовий дохід у 30 грн., ціна хліба дорівнює 1,5 грн., ціна пакета молока – 2,0 грн. Побудуйте графік бюджетної лінії.

Проаналізуйте та покажіть на графіку, як зміниться бюджетна лінія, якщо ціна пакета молока зросте до 3,0 грн.

Задача 2

Споживач витрачає весь свій дохід у 200 грн. на придбання двох товарів – X і Y. Ціна одиниці X = 10 грн., а ціна одиниці Y = 20 грн. Оптимальний споживчий кошик (A1) складається з 12 одиниць X і 4 одиниць Y. Зростання ціни товару X до 20 грн. за одиницю призводить до зміщення точки рівноваги, тепер оптимальний кошик (A2) включає 4 X і 6 Y. Зниження ціни товару X до 5 грн. за одиницю дає новий оптимум (A3), кошик складається з 20 X і 5 Y. Проаналізуйте і покажіть графічно зміни рівноваги споживача.

Побудуйте криву „ціна – споживання”, а на її основі – криву індивідуального попиту споживача на товар X.

ТЕСТИ

1. Теорія поведінки споживача передбачає, що останній намагається максимізувати:

- різницю між загальною і граничною корисністю;
- загальну корисність;
- середню корисність;
- граничну корисність.

2. Положення нахилу кривої байдужості для кожного споживача пояснюється:

- його перевагами і розмірами доходу;
- тільки цінами на товари;
- перевагами, розмірами доходу і цінами на товари;
- тільки його перевагами.

3. Серед наступних тверджень одне є невірним. Вкажіть яке:

- кожна точка на кривій байдужості означає різні комбінації двох товарів;
- всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень доходу;
- всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень задоволення потреб.

4. Бюджетні обмеження для споживача являють собою:

- криву загальної корисності товару;
- криву граничної корисності товару;
- обмеження, що накладається на вибір споживача;
- криву максимального задоволення споживача.

5. Рівень доходу можливо показати:

- за допомогою будь-якої точки на кривій байдужості;
- за допомогою будь-якої точки на лінії бюджетних обмежень;
- за допомогою кривої загальної корисності товару;
- за допомогою кривої граничної корисності товару.

6. Під рівновагою споживача розуміють ситуацію, коли:

- споживач неповністю використовує свій бюджет на придбання певних товарів;
- споживач отримує максимальну корисність при певному бюджеті;
- індивід не споживає товари нижчої якості;
- ціна та кількість одного товару дорівнює ціні та кількості іншого.

Тема 7. Індивідуальний та ринковий попит (2 години).

1. Індивідуальний попит.
2. Ефект доходу та ефект заміщення.
3. Ринковий попит.

Основні терміни і поняття: індивідуальний попит, нормальні товари, нижчі товари, крива “ціна – споживання”, крива “дохід – споживання”, ефект доходу, ефект заміщення, ринковий попит.

Теми рефератів

1. Товар Гіфена.
2. Зміст ефекту доходу та ефекту заміщення.

Питання для самоперевірки

1. Що визначають криві “дохід – споживання” і “ціна – споживання”?
2. Як розкривається зміст ефекту доходу?
3. Як розкривається зміст ефекту заміщення?
4. Як визначається ринковий попит?

Задача 1

Припустимо, що на ринку певного товару є лише два покупці, індивідуальний попит яких характеризують дані таблиці:

Ціна товару, грн.	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Обсяг попиту першого споживача	0	0	0	1	2	4	6	10	15	21	25
Обсяг попиту другого споживача	0	3	5	7	9	12	15	18	21	24	25

Побудуйте криві кожного споживача та криву ринкового попиту. Визначте і покажіть, які зміни відбудуться на графіку, якщо перший споживач збільшить свій попит у 1,5 рази.

ТЕСТИ

1. Ефект доходу має місце в такому випадку:
  - якщо доходи людей падають, вони купують менше даного продукту;
  - здешевлення товарів призводить до того, що споживач може купити більше даного товару, не скорочуючи обсяг придбання інших товарів;
  - обсяг купівлі деяких товарів скорочується по мірі зростання доходів людей;
  - по мірі того, як доходи людей зростають, вони заощаджують зростаючу частину доходу.

2. Крива “доход – споживання” рухається у напрямку:
  - знизу зліва – наверх праворуч;
  - знизу праворуч – наверх ліворуч;
  - зверху ліворуч – вниз ліворуч.

3. Крива ринкового попиту показує, як буде:
  - підвищуватися споживання товару при зростанні його ціни;
  - знижуватися споживання товару при скороченні доходу покупців;
  - знижуватися споживання товару при зростанні його ціни;
  - підвищуватися споживання товару при скороченні доходу покупців.

Тема 8. Теорія виробництва (2 години).

1. Фірма як економічний суб'єкт.
2. Форми організації підприємства.
3. Доходи фірми: загальні, середні, граничні.

Основні терміни і поняття: фірма, фірма з одноосібним власником, партнерство, партнерство з обмеженою відповідальністю, корпорація, доходи фірми, загальні доходи, середні доходи, граничні доходи, гранична виручка.

Теми рефератів

1. Фірма в ринковій економіці.
2. Види фірм.

Питання для самоперевірки

1. Які фактори впливають на мотивацію поведінки фірми ?
2. Охарактеризуйте фірму з одноосібним власником.
3. Які переваги та недоліки характерні для партнерських фірм ?
4. Охарактеризуйте недоліки та переваги корпорацій.
5. Розкрийте економічний зміст граничного доходу.

Задача 1

Фермерське господарство має намір виростити і зібрати 500 т картоплі за сезон. Йому запропоновані декілька технологічних проектів виробництва бажаної кількості.

Проекти	Кількість техніки, од.	Кількість робітників	Кількість добрив, тонн	Кількість землі, га
А	3	10	14	5
В	1	20	19	3
С	3	10	25	3
Д	4	10	25	5

Визначте технологічно ефективні способи виробництва. Визначте економічно ефективний спосіб виробництва, якщо ціна одиниці праці становить 10 грн., одиниці техніки – 50 грн., одиниці добрив – 3 грн., одиниці землі – 20 грн.

Задача 2

Для випуску 346 виробів за робочий день фірма може застосувати такі варіанти технологічно ефективних способів виробництва:

Варіанти технології	А	В	С	Д
Кількість праці, одиниць	1	2	3	6
Кількість капіталу, одиниць	6	3	2	1

Ціна одиниці праці – 2 грн., ціна одиниці капіталу – 3 грн. Визначте економічно ефективний спосіб виробництва. Проаналізуйте, чи зміниться вибір фірмою технології, якщо ціна одиниці капіталу знизиться до 1 грн. Яку саме комбінацію праці і капіталу вибере фірма?

ТЕСТИ

1. За якої умови підприємство, що працює у короткостроковому періоді припинить виробництво ?

- якщо ціна буде меншою за максимальні середні змінні витрати;
- якщо граничний дохід буде дорівнювати граничним витратам;
- якщо граничні витрати будуть дорівнювати ціні одиниці продукції.

2. Чиїм інтересам відповідає максимізація прибутку:

- приватним фірмам;
- земельним власникам;
- працівникам;
- споживачам.

3. Які з перелічених видів витрат не приймаються до уваги при розробці рішень про оптимальний обсяг виробництва фірми:

- середні змінні витрати;

- бухгалтерські витрати;
- граничні витрати.

Тема 9. Витрати виробництва (2 години).

1. Технологічна та економічна ефективність.
2. Виробнича функція. Ізокванти.
3. Закон спадної віддачі.
4. Альтернативні витрати.
5. Витрати фірми у короткостроковому періоді.
6. Витрати фірми в довгостроковому періоді.

Основні терміни і поняття: виробництво, фактори виробництва, технологія, технологічна ефективність, виробнича функція, властивості виробничої функції, ізокванта, короткостроковий період, довгостроковий період, постійний фактор, змінний фактор, карта ізоквант, закон спадної віддачі, додатний ефект масштабу виробництва, незмінний ефект масштабу виробництва, економія, обумовлена зростанням масштабу виробництва, від'ємний ефект масштабу виробництва, альтернативні витрати, неявні (внутрішні) витрати, наявні (зовнішні) витрати, економічний прибуток, бухгалтерський прибуток, постійні (фіксовані) витрати, середні постійні витрати, змінні витрати, середні змінні витрати, сукупні витрати, середні сукупні витрати, граничні витрати.

Теми рефератів

1. Технологія виробництва.
2. Віддача від масштабів.
3. Розвиток малого бізнесу в Україні.
4. Мотивація поведінки фірми.
5. Теорія витрат.

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає різниця між технологічною та економічною ефективністю ?
2. Дайте визначення виробничої функції, розкрийте її властивості.
3. Охарактеризуйте ізокванту і карту ізоквант.
4. Проаналізуйте властивості ізоквант.
5. У чому полягає сутність закону спадної віддачі ?
6. Чим відрізняється бухгалтерська та економічна оцінка діяльності фірми ?
7. Дайте визначення альтернативних витрат.
8. У чому відмінність зовнішніх та внутрішніх витрат ?
9. Охарактеризуйте сутність постійних витрат.
10. Визначте сутність змінних витрат.
11. Розкрийте економічний зміст граничних витрат.

Задача 1

Загальні витрати на виробництво 600 ц молока складають 37,2 тис. грн. Визначте і проаналізуйте, як зміняться середні загальні витрати, якщо обсяг виробництва молока складе 700 ц, а загальні витрати відповідно становитимуть 45,5 тис. грн.

Визначте і проаналізуйте, як зміниться при цьому величина середніх постійних витрат, якщо постійні витрати виробника дорівнюють 12 тис. грн.

Розрахуйте, чому будуть дорівнювати середні змінні витрати при цих двох обсягах виробництва.

Задача 2

Припустимо, що фірма нарощує обсяги виробництва від 0 до 10 одиниць продукції у короткостроковому періоді. Її постійні витрати дорівнюють 60 тис. грн. Динаміка змінних витрат задається даними таблиці:

Обсяг випуску, од.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змінні витрати, тис. грн.	0	45	85	120	150	185	225	270	325	390	465

Розрахуйте і подайте у вигляді таблиці сукупні, середні сукупні, середні постійні, середні змінні, а також граничні витрати фірми.

ТЕСТИ

1. Ізокванта має аналогічні властивості з:

- кривою байдужості;
- бюджетною лінією;
- кривою попиту.

2. Ізокванта об'єднує точки:

- рівних витрат;
- однакового випуску продукції;
- стійкої рівноваги виробника;
- рівності попиту та пропозиції.

3. Довгостроковий період – це період виробництва:

- тривалість якого більше, ніж 1 рік;
- протягом якого неможливо змінити жоден з факторів виробництва;
- коли один виробничий фактор є змінним, усі інші – постійні;
- коли всі виробничі фактори є змінними.

4. У короткостроковому періоді підприємство виробляє 10 одиниць продукції. Середні змінні витрати дорівнюють 5 грн., сукупні постійні – 2 грн. За даних умов загальні витрати дорівнюють:

- 100 грн.;
- 70 грн.;
- 50 грн.;
- 25 грн.

5. Постійні витрати – це:

- витрати на ресурси згідно із цінами на момент їх придбання;
- витрати, які мають місце навіть тоді, коли нічого не виробляється;
- наявні витрати виробництва;
- витрати на придбання сировини за фіксованими наперед цінами.

6. До змінних витрат у короткостроковому періоді можна віднести:

- страхові внески підприємства;
- витрати на придбання сировини;
- відсоток за користування банківським кредитом;
- амортизаційні відрахування.

Тема 10. Ринок досконалої конкуренції (2 години).

1. Умови формування ринку досконалої конкуренції.
2. Рівновага на ринку досконалої конкуренції.

Основні терміни і поняття: ринок досконалої конкуренції, конкурентна фірма, крива попиту досконало конкурентної фірми, крива пропозиції конкурентної фірми, максимізація прибутку, парадокс прибутку.

Теми рефератів

1. Ринок досконалої конкуренції.
2. Максимізація прибутку конкурентною фірмою.

Питання для самоперевірки

1. Яка фірма може вважатися конкурентною ?
2. Чому крива попиту на продукцію конкурентної фірми має вигляд горизонтальної лінії ?
3. Чому граничний дохід конкурентної фірми дорівнює ціні ?
4. При яких умовах досягається максимізація прибутку для конкурентної фірми ?
5. Коли фірма приймає рішення припинити виробничу діяльність ?

Задача 1

Досконало конкурентна фірма нарощує обсяги виробництва у короткостроковому періоді від 0 до 10 одиниць продукції. Її постійні витрати становлять 60 грн. Динаміка змінних витрат представлена даними таблиці:

Обсяг випуску, од.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змінні витрати, грн.	0	45	85	120	150	185	225	270	325	390	465

Визначте величини сукупного та граничного виторгів, економічних прибутків (збитків) фірми, якщо ціна дорівнює 40 грн.

Задача 2

У конкурентній галузі функціонує 1000 фірм з однаковими витратами виробництва. Граничні витрати випуску 50 одиниць продукції на місяць для кожної фірми становлять 25 грн., 60 одиниць – 30 грн., 70 одиниць – 50 грн. Ринкова ціна продукції становить 30 грн. Визначте, яким буде місячний обсяг галузевого пропонування? Визначте та проаналізуйте, як зміниться галузеве пропонування, якщо ціна продукції зросте до 60 грн.

ТЕСТИ

1. Сума збитків підприємства, що припиняє свою діяльність у короткостроковому періоді за умов досконалої конкуренції, має дорівнювати:
  - сукупним змінним витратам;
  - нулю;
  - сукупним загальним витратам.

2. Яка з перелічених прикмет виступає свідомством про відсутність конкуренції в галузі:
  - рівень прибутку нижче нормального для даної економіки;
  - неспроможність фірм даної галузі до розширення виробництва;
  - неспроможність іншим фірмам “увійти” в дану галузь;
  - більш низький галузевий рівень оплати праці, ніж у середньому по країні.

3. Наявність економічного прибутку у конкурентній галузі не сприяє:
  - розширенню виробництва на підприємствах галузі;
  - притоку до галузі нових підприємств;
  - підвищенню ринкової ціни на продукцію підприємств галузі;
  - зростанню цін на виробничі ресурси.

Тема 11. Монопольний ринок (2 години).

1. Монополія та її різновиди.
2. Монопсонія.
3. Антимонопольна політика.

Основні терміни і поняття: монополія, монопольна фірма, проста монополія, монополія, що застосовує цінову дискримінацію, закрита монополія, відкрита монополія, монопсонія, цінова дискримінація, антимонопольне законодавство.

Теми рефератів

1. Цінова дискримінація.
2. Обмеження влади над ринком: антимонопольне законодавство.

Питання для самоперевірки:

1. У чому полягає монопольна влада ?
2. Які основні різновиди монополій Вам відомі ?
3. Що таке монопсонія ?
4. Якими є умови максимізації прибутку монопольної фірми ?
5. У чому полягає суть цінової дискримінації ?
6. Як досягається обмеження монопольної влади ?
7. Які існують бар'єри входу в галузь ?

Задача 1

Попит на продукцію фірми-монополіста заданий рівнянням $P = 40 - Q$.
Функція витрат фірми має вигляд: $TC = 50 + Q^2$.

Визначте: 1) обсяг виробництва, який дозволяє монополії максимізувати прибуток; 2) величину економічного прибутку.

ТЕСТИ

1. Діяльність підприємства-монополіста буде обумовлюватися його бажанням:
  - виробляти менший обсяг продукції;
  - максимізувати прибуток;
  - виготовляти продукції більше та підвищувати ціну на неї.

2. Чи може підприємство-монополіст отримувати прибуток у довгостроковому періоді :
  - ні, оскільки його середні витрати у довгостроковому періоді обов'язково зрівняються з ціною;
  - ні, так як у довгостроковому періоді вдається забезпечити рівність граничних витрат і граничного доходу;
  - може, адже в довгостроковому періоді воно завжди зможе знайти обсяг виробництва, за якого гранична виручка буде дорівнювати граничним витратам.

3. Умовою максимізації прибутку підприємством-монополістом є випуск такої кількості товару, за якого:
  - ціна більша, ніж середні загальні витрати;
  - гранична виручка дорівнює граничним витратам;
  - монопольна ціна дорівнює граничним витратам;
  - ціна є вищою, ніж гранична виручка.

Тема 12. Олігополія та монополістична конкуренція (4 години)

1. Особливості ринку монополістичної конкуренції.
2. Стратегія фірми в умовах монополістичної конкуренції.
3. Особливості поведінки олігополістів на ринку.
4. Моделі олігополій.

Основні терміни і поняття: монополістична конкуренція, диференціація товару, нецінова конкуренція, товарна група, галузь, олігополія, змова, цінова війна, картель, модель “ламаної” кривої, модель “лідерство в цінах”, модель “витрати плюс”.

Теми рефератів

1. Диференціація продукту на ринку монополістичної конкуренції.
2. Нецінова конкуренція. Реклама.
3. Моделі олігополістичного ціноутворення.
4. Теорія ігор.

Питання для самоперевірки

1. Що характеризує ринок монополістичної конкуренції ?
2. Охарактеризуйте види нецінової конкуренції.
3. Дайте визначення товарної групи.
4. У чому полягає сутність моделі олігополії ?
5. Охарактеризуйте олігополістичну взаємозалежність.
6. В якому випадку на олігополістичному ринку можлива цінова війна ?
7. Розкрийте умови існування картелю.
8. Дайте загальну характеристику ціноутворення в умовах олігополістичного ринку.
9. Показники концентрації ринку. Індекс ринкової концентрації, його використання в теорії олігополії.
10. Хто здійснив першу спробу створити теорію олігополії? У чому її суть?
11. Основні ознаки і риси олігополістичного ринку.
12. Дайте характеристику олігополії з урахуванням ринкової поведінки (домінуючі фірми, обмежені олігополії).
13. Картель та легальні угоди; таємні та мовчазні змови (лідерство у цінах). Ціноутворення за принципом: «витрати плюс ...». Теорія ігор.
14. Науково-технічний прогрес за умов олігополії.
15. Економічні наслідки олігополії. Державне регулювання олігополії.

Задача 1.

Фірма А, яка працює на олігополістичному ринку, враховуючи поточний обсяг виробництва решти фірм у галузі, виявила, що її власна крива попиту й крива граничного доходу мають вигляд: $P=200-Q$; $MR=200-2Q$, де Q - обсяг виробництва фірми А у тис. од. товару, P - ціна одиниці товару. Якщо граничні витрати фіксовані й становлять 6 гр. од., який обсяг продукції має виробляти фірма А? За якої умови ціна на товар фірми А має бути такою самою, як ціна усіх товарів у цій олігополії? Якою має бути ціна за одиницю товару фірми А?

Задача 2

Крива виробничих потужностей описується рівнянням $X^2+Y^2=450$. Функція корисності суспільства $U(X,Y)=X \cdot Y$. Визначте оптимальний обсяг

виробництва товарів. Чи може комбінація товарів X і Y, з точки зору суспільства бути технічно ефективною, але неефективною економічно?

ТЕСТИ

1. Для ринку монополістичної конкуренції характерною є така ознака:
  - наявність у галузі великої кількості підприємств та значних бар'єрів для входження нових підприємств у галузь;
  - абсолютна еластичність кривої попиту;
  - виробництво диференційованого продукту і низькі бар'єри для входження нових підприємств у галузь.

2. Що з наведеного нижче характеризує олігополію і суперечить умовам повної конкуренції:
  - багато покупців;
  - покупці добре поінформовані;
  - декілька продавців;
  - фірми максимізують прибуток.

3. Олігополія – це ринкова структура, де оперує:
  - велика кількість конкуруючих фірм, що виробляють однорідний продукт;
  - велика кількість конкуруючих фірм, що виробляють диференційований продукт;
  - невелика кількість конкуруючих фірм;
  - тільки одна крупна фірма.

Тема 13. Ринки факторів виробництва (2 години)

1. Попит і пропозиція на фактори виробництва.
2. Ринок послуг праці.
3. Ринок капіталів.
4. Ринок землі. Рента.

Основні терміни і поняття: проміжний продукт, граничний продукт ресурсу, монополія, олігополія, ефект заміщення, ефект доходу, фізичний капітал, позичковий відсоток, норма відсотка, інвестування, валове інвестування, чисте інвестування, дисконтована вартість, ринок землі, якість землі, гранична доходність землі, ціна землі.

Теми рефератів

1. Ринки ресурсів виробництва в умовах недосконалої конкуренції.
2. Ринок праці в Україні.
3. Капіталовкладення, час та ринки капіталу.
4. Ринок землі.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення і охарактеризуйте ринок факторів виробництва.
2. Що належить до факторів виробництва ?
3. Чим визначається попит на фактори виробництва ?
4. Визначте особливість ринку праці.
5. Розкрийте сутність індивідуальної і ринкової пропозиції послуг праці.
6. Охарактеризуйте ринок капіталів.
7. У чому полягає сутність дисконтної вартості ?
8. Охарактеризуйте ринок землі.
9. Чим визначається земельна рента ?
10. У чому полягає особливість пропозиції землі ?

ТЕСТИ

1. Конкурентна фірма, що прагне максимізувати свій прибуток, повинна мати додаткових робітників тільки в тому випадку, якщо:
  - загальна виручка менша за валові витрати;
  - граничний продукт праці в грошовому вираженні менший, ніж ставка заробітної плати;
  - величина граничного продукту в грошовому вираженні знижується;
  - граничний продукт праці в грошовому вираженні перевищує ставку заробітної плати.
2. Зміни в рівні реальної заробітної плати можна визначити, порівнюючи зміни в рівні номінальної заробітної плати зі змінами в:
  - рівні цін на товари та послуги;
  - нормі прибутку;
  - ставках оподаткування;
  - тривалості робочого часу.
3. Крива пропозиції праці для фірми:
  - не перетинається з кривою попиту на працю;
  - має позитивний нахил;
  - виражає абсолютно нееластичну пропозицію;
  - має від’ємний нахил.
4. Яке з поданих нижче понять представляє собою виробничий економічний ресурс:
  - грошовий капітал;
  - засоби виробництва;
  - відсоток;
  - прибуток;
  - споживчі товари.
5. Якщо номінальна процентна ставка складає 10 %, а темп інфляції визначений у 4 % в рік, то реальна процентна ставка складає:

- 14 %;
- 6 %;
- 2,5 %;
- 4 %.

6. Зростання цін на матеріали, які необхідні для виробництва товару X, викличе:

- зрушення кривої попиту вгору;
- зрушення кривої пропозиції вгору;
- зрушення кривої пропозиції вниз.

Тема 14. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту (до самостійного вивчення).

1. Аналіз загальної рівноваги.
2. Справедливість і ефективність.

Основні терміни і поняття: загальна рівновага, ефект зворотного зв'язку, справедливість, ефективність виробництва.

Теми рефератів

1. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економічного добробуту.
2. Справедливість і ефективність.

Питання для самоперевірки:

1. У чому полягають економічні функції держави ?
2. Чим відрізняються часткова і загальна рівновага ?
3. Розкрийте суть поняття “ефективність у виробництві”.
4. У чому полягає відмінність суспільних благ від приватних благ ?

ТЕСТИ

1. Суспільні блага відрізняються від приватних тим, що вони:
  - знаходяться в індивідуальному користуванні;
  - розподіляються і знаходяться в індивідуальному користуванні;
  - неподільні і не знаходяться в індивідуальному користуванні;
  - розподіляються і не знаходяться в суспільному користуванні.
2. Аналіз загальної рівноваги:
  - визначає одночасно ціни на всіх ринках;
  - припускає можливість зворотного зв'язку ;
  - може одночасно розглядати ринки товарів і ресурсів;
  - усі відповіді правильні.
3. Виробництво є оптимальним, за В. Парето, якщо:
  - при даних ресурсах досягається певний обсяг виробництва;
  - виробничі ресурси використовуються не в повному обсязі;
  - при даних ресурсах досягається максимально можливий за даної технології виробничий результат;
  - знижуються орендні витрати виробництва.

Питання до іспиту з курсу

“Мікроекономіки”

1. Мікроекономіка як складова економічної теорії.
2. Зародження мікроекономіки як науки та основні етапи розвитку.
3. Предмет мікроекономіки. Основні категорії, поняття та інструментарій мікроекономічного аналізу.
4. Методологія мікроекономіки як науки. Методи мікроекономічного аналізу: зміст та класифікація.
5. Економічний вибір та виробничі можливості в мікроекономічному аналізі.
6. Моделювання економічних явищ та процесів в мікроекономічному аналізі.
7. Мікроекономічний аналіз ринку.
8. Попит та фактори, що його визначають. Функція попиту.
9. Пропозиція та фактори, що її визначають. Функція пропозиції.
10. Досягнення ринкової рівноваги через взаємодію попиту і пропозиції. Рівноважна ціна.
11. Еластичність попиту: еластичність попиту за ціною, за доходом та перехресна еластичність попиту.
12. Еластичність пропозиції: зміст та фактори, що її визначають.
13. Корисність. Функція корисності. Концепції визначення корисності.
14. Бюджетне обмеження. Механізми державного регулювання споживання.
15. Оптимум споживача та його графічна інтерпретація.
16. Реакція попиту домогосподарства на зміну доходу та цін.
17. Економічна природа фірми. Аналіз економічних організацій та основні форми підприємств.
18. Теорія виробництва. Характеристика виробничого процесу, технологічна та економічна ефективність.
19. Виробнича функція: сутність та її види.
20. Виробнича функція при зміні одного фактору виробництва, її графічна інтерпретація.
21. Виробнича функція при зміні двох факторів виробництва. Ізокванта, карта ізоквант.
22. Сукупний, середній та граничний продукт виробництва; їх взаємозв'язок та графічний аналіз.
23. Поняття ефекту масштабу виробництва, його типи.
24. Економічний зміст витрат в діяльності фірми, їх класифікація.
25. Аналіз витрат виробництва у короткостроковому періоді. Криві витрат виробництва.
26. Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Взаємозв'язок витрат у довгостроковому та короткостроковому періоді.
27. Функції витрат виробництва за різних типів технологій.
28. Рівновага фірми в короткостроковому та довгостроковому періоді

29. Прибуток, економічний зміст та форми.
30. Оптимальний план виробництва. Технічна та економічна результативність виробництва.
31. Оптимальний план виробництва. Умови мінімізації витрат та максимізації прибутку.
32. Предмет і методи аналізу ринкових структур.
33. Порівняльний аналіз ринків досконалої та недосконалої конкуренції.
34. Основні типи ринкових структур: загальна характеристика та фактори, що визначають структуру ринку.
35. Ринок досконалої конкуренції: суть, основні умови, загальне правило максимізації прибутку.
36. Ефективність конкурентних ринків у порівнянні з іншими типами ринкових структур.
37. Модель ринку досконалої конкуренції. Ринковий попит та ринкова пропозиція на ринку.
38. Індивідуальна пропозиція конкурентної фірми на ринку у короткотерміновому періоді.
39. Рівновага конкурентної фірми у короткостроковому періоді. Умови отримання економічного прибутку на ринку досконалої конкуренції.
40. Рівновага конкурентної фірми та галузі у довгостроковому періоді. Прибуток фірми у довгостроковому періоді.
41. Монополія: зміст, ознаки, види монополій та причини монополізації.
42. Монопольна влада. Показники оцінки монопольної влади.
43. Ринковий попит на продукцію та ринкова пропозиція монополіста.
44. Особливості ціноутворення на ринку монополії.
45. Модель короткострокової рівноваги монопольної фірми. Прибуток монополіста та умови його максимізації.
46. Антимонопольне регулювання як напрямок державної економічної політики.
47. Модель монополістичної конкуренції. Умови та ознаки ринку монополістичної конкуренції.
48. Поняття “нецінової конкуренції”.
49. Рівновага фірми на ринку монополістичної конкуренції у короткостроковому періоді. Цінова та нецінова конкуренція.
50. Ринок олігополії: суть, ознаки та особливості поведінки фірми на ринку олігополії.
51. Моделі олігополістичного ціноутворення.
52. Концепції ламаної кривої попиту та „витрати плюс”
53. Ринки факторів виробництва: мікроекономічний аналіз.
54. Попит на ринках факторів виробництва.
55. Пропозиція на ринках факторів виробництва.
56. Вплив структури ринку фактору виробництва і кінцевого продукту на обсяги попиту та пропозиції.
57. Ринок послуг праці, загальна характеристика та особливості функціонування.

58. Індивідуальна та ринкова пропозиція праці, їх графічна інтерпретація. Вплив нетрудових доходів на пропозицію праці.
59. Ринок капіталів. Індивідуальна та ринкова криві пропозиції заощаджень.
60. Процес інвестування в мікроекономічному аналізі.
61. Встановлення загальної та часткової ринкової рівноваги в процесі взаємодії попиту та пропозиції.
62. Види ринкової рівноваги та основні підходи до встановлення рівноваги. Стабільність ринкової рівноваги.
63. Механізми встановлення рівноваги. Важелі державного впливу на встановлення ринкової рівноваги.
64. Модель загальної ринкової рівноваги Вальраса. Система рівнянь загальної рівноваги.
65. Суспільні блага, економічний зміст та характеристика.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка: підручник : у 2 кн. / С. М. Панчишин, П. І. Островерх, І. В. Грабинська та ін. ; за ред. С. М. Панчишина, П. І. Островерха. – 3-тє вид., виправл. та доп. – Л.: Апріорі, 2017. – Кн. 1: 567 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка: підручник : у 2 кн. / За ред. С.М. Панчишина, П.І. Островерха. – Кн. 2: Мікроекономіка. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2014. – 390 с.
3. Ватаманюк О.З. Мікроекономіка: теорія і практикум. Навчальний посібник / О.З.Ватаманюк. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Львів: “Інтелект-Захід”, 2007. – 280 с
4. Дружиніна В.В. Мікроекономіка [Текст]: навч. посіб. / В. В. Дружиніна, О. І. Черноус. - Харків : Друкарня Мадрид, 2015. - 254 с.
5. Економічна теорія: вступ, макроекономіка, мікроекономіка. Навчальний посібник / [З.Г.Ватаманюк, О.З.Ватаманюк, Є.Й.Майовець та ін.]; за ред. О.З.Ватаманюка. 2-е вид., випр. і доп. – Львів: “Інтелект-Захід”, 2011. – 656 с
6. Економічна теорія: практикум. Навчальний посібник / [О.Ватаманюк, Є.Майовець, М.Стирський та ін.]; за ред. О.З.Ватаманюка. – Львів: “Інтелект-Захід”, 2010. – 374 с.
7. Макаренко П.М., Попова Т.В., Васильченко О.О. Мікроекономіка: навч посіб. Мелітополь: Люкс, 2013. 432с.
8. Мікроекономіка / В. Базилевич, К. Базилевич, А. Ігнатюк, С. Слухай С. Київ : Знання, 2008. 680 с.
9. Поплавська Ж.В., Криса О.Й. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 284 с.
10. Федоренко В.В. Макро- та мікроекономіка: теоретичні аспекти. Київ : Алерта, 2013. 728 с.

11. Хмель С. М. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести [Текст] : [навч. посіб.] / С. М. Хмель, В. І. Хмель, О. В. Зіброва. - Харків : ХАІ, 2016. - 59 с.

Додаткова:

1. Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка. Практикум. Навчальний посібник / Г.Е.Гронтковська, А.Ф.Косік. – 2-ге вид., перероб.і доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2008. – 418 с.
2. Косік А.Ф. Мікроекономіка / А.Ф.Косік, Г.Е.Гронтковська. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 416 с.
3. Краснікова Л. І. Практикум з мікроекономіки : тести, проблемні ситуації, вправи: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Л. І. Краснікова, І. Г. Лук'яненко; Національний ун-т "Києво-Могилянська академія". - К. : Києво-Могилянська академія, 2005. - 317 с.
4. Наливайко А.П., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Мікроекономіка. Київ : КНЕУ, 2011. 446 с.
5. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: навч. посіб. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. 348 с.
6. Харів Б.Я. Збірник задач з мікроекономіки. Навчальний посібник / Б.Я.Харів. – Рівне, 2003. – 168 с.
7. McConnell C.R. Economics. Principles, Problems, and Policies / C.R.McConnell, S.L.Brue, Flynn S.M. – 18th ed. – New York etc.: McGraw-Hill / Irwin, 2009. – 785 p.
8. Pindyck R.S. Microeconomics / R.S.Pindyck, D.L.Rubinfeld. – 8th ed. – Pearson education Inc. – Boston et al., 2013. – 743 p.

10. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. <https://zakon.rada.gov.ua/> - законодавство України
2. <https://www.rada.gov.ua/> - офіційний веб портал парламенту України
3. <https://www.me.gov.ua/> - офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України
4. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики України
5. <https://amcu.gov.ua/> - офіційний сайт Антимонопольного комітету України
6. <http://www.nbuv.gov.ua/>- офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
7. <http://icps.com.ua/> - офіційний сайт Міжнародного центру перспективних досліджень
8. <https://ucsi.org.ua/> - офіційний сайт Торгово-промислової палати України